

OSMANLI DÖNEMİNDE KASTAMONU'DA FİYAT HAREKETLİLİĞİ

(M. 1703-1776-1777-1796)

Price Mobility in Kastamonu in Ottoman Period

(M. 1703-1776-1777-1796)

Murat FİDAN*

ÖZ

Bu araştırmada Osmanlı döneminde Kastamonu sancağında fiyatların seyri incelenmiştir. XVIII yüzyıl başlarında ve aynı yüzyılın sonlarında Kastamonu sancağında devletin resmi olarak belirlemiş olduğu narh seviyeleri Kastamonu Şer'iyeye Sicillerine göre ortaya konulmaktadır. Emtiaların fiyatlarının belirlenmesi, resmi belge niteliği taşıdığı için Şer'iyeye Sicillerinde kayıt altına alınmıştır. Bu kayıtlar Kastamonu sancağında emtiaların fiyatlarını belirlemektedir. Osmanlı Devleti'nde XVIII. yüzyılda ortaya çıkan siyasi ve askeri gelişmeler iç ve dış istikrarsızlığa neden olmuştur. Osmanlı ülkesindeki bu gelişmeler, paranın değerinin düşmesine, buna karşılık fiyatların yükselmesine, kısacası yüksek enflasyona yol açmıştır. Kuşkusuz bu durumdan Kastamonu sancağı da etkilenmiştir. Kastamonu sancağında XVIII. yüzyıl içerisinde fiyatların oldukça istikrarsız bir tablo arz ettiği görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kastamonu, Fiyatlar, Narh, Emtia, XVIII. Yüzyıl

ABSTRACT

In this study the course of prices in Kastamonu province in the Ottoman period were analyzed. In the early eighteenth century and at the end of the same century has determined Kastamonu as the official state levels in Kastamonu the province officially been revealed according to Court Records. To have the quality of official documents that have been recorded in the Court Records. This record is to determine the price of the commodity in the province of Kastamonu. In the XVII century in the Ottoman Empire the political and military developments occurred has led to internal and external instability. These developments the Ottoman territory, the decrease in the value of money, whereas the price of increase in short, has led to high inflation. Undoubtedly, this situation has also affected the province of Kastamonu. Prices in in In the XVIII century in the province of Kastamonu seems to have quite an unstable table supply.

Keywords: Kastamonu, Price, Monetary, Commodities, XVIII. Century

---

* Yrd. Doç Dr. Murat FİDAN Kastamonu Üniversitesi İİBF Öğretim Üyesi

** Bu çalışma I. Uluslararası Abana Sempozyumu Geçmişten Günümüze Kastamonu / Kent-Kültür-Kimlik sempozyumuna sunulan bildirinin geliştirilmiş halidir.

KASTAMONU SANCAĞI VE NARH KAYITLARI

Osmanlı Devleti'nin iktisadî ve stratejik bakımdan önemli bir sancağı olan Kastamonu, Antik dönemde “Paphlagonia” adıyla anılmış ve 9. yüzyıldan başlayarak iki Türk beyliğine başkentlik yapmış, Osmanlı döneminde ise Anadolu Eyaleti'nin kaza ve sancak merkezlerinden biri olmuştur (Şahin, 2001: 55; Yaman,1935: 175-176)

Çalışma konusunu oluşturan 18. yüzyıl başları ile aynı yüzyılın sonlarında Kastamonu'da fiyat hareketliliği, Kastamonu Şer'iyeye sicillerinden elde edilen verilere dayanmaktadır. Genel itibari ile Şer'iyeye Sicilleri Osmanlı tarihinin en önemli kaynaklarından biridir. Yerel tarih araştırmalarında kullanılabilecek en kapsamlı kaynaklar içerisinde yer alan bu siciller, bölgenin tarihi, iktisadî ve sosyolojik özelliklerini ortaya koymak açısından oldukça önemli veriler içermektedir. Osmanlı Devleti, üreticilerin kaliteli ürünler üretmeleri, halkın refahının temini amacıyla fiyatların kontrolünü sağlamaya yönelik olarak fiyat tespitlerini yani “Narh”ı bu sicillere kaydetmişlerdir.

Narh, lügatte çarşıda, pazarda satılan mal veya hizmet fiyatlarında devletçe tespit edilen üst sınır anlamına gelmektedir (Develioğlu, 1993: 807; Akyüz, 1994: 3). Bir başka deyişle narh, ürünler ile ilgili fiyatların başıboş bir şekilde belirlenmesini önlemek için alınan bir tedbirdir. İslami gelenekte İhtisab müessesesi (Kazıcı, 1987: 15; Kavakçı, 1975: 65-135; Öztürk, 1991: 888) içinde “çarşı ile pazardaki hayatın nizamını sağlama” prensibine bağlı olarak karşımıza çıkan narh uygulamasına, Osmanlı devleti her zaman ve her yerde aynı titizlikte olmasa da büyük hassasiyet göstermiştir (Kütükoğlu, 2006: 390-391; Erdoğan, 1990: 133).

FİYAT ARTIŞLARININ SEBEPLERİ VE NARH FİYATLARININ TESPİTİ

Ürünler için yeni fiyat ayarlamaları Osmanlı devletinde farklı nedenlerle yapılmıştır. Osmanlı para birimi olan gümüş sikkenin¹² içindeki gümüş miktarının giderek azalması mal değerinin zaman zaman çok yüksek oranlarda artışına yol açmıştır. Bunun sonucunda devlet duruma müdahale ederek sikkeyi yeniden ayarlaması üzerine bütün mal ve hizmet fiyatları yeniden tespit edilmiştir. Ayrıca Ramazan ayının başlangıcında, sefer ve savaş zamanlarında, kuraklık, aşırı yağışlar, şiddetli kış şartları ile oluşan kıtlık ve tabii afetler sonrasında veya mevsimlerin etkilerine göre piyasaya arz edilen mal miktarının azalması / çoğalmasına veya talebin azalması / çoğalmasına bağlı olarak ürün fiyatlarındaki artış veya azalışa göre yeni fiyat tespitleri yapılmıştır. Ayrıca esnafın arasındaki haksız rekabetin esnaflık kurumuna ve işleyişine verebileceği zararları önlemek için de fiyat belirlenmesinde devlet tekeli etkili rol oynamıştır.

¹² 1326 yılında Orhan Bey adına kestirilen ve 1, 5, 10 akçelik birimleri olan Gümüş akçe, XVII. yüzyılın sonuna kadar temel Osmanlı para birimi olma özelliğini korumuştur. Bkz. Ali Akyıldız, “Para”, TDVİA, C. 34, İstanbul 2007, s. 163-166

Narh verilirken halkın menfaati ön planda tutulmak kaydıyla, ilgili esnafın bugünkü oda başkanları konumunda olan kethüdâ ve yiğitbaşları ile yörenin âyan ve eşraflarıyla kadı görüşerek onların da fikirlerini alırdı. Gerekli durumlarda narh verilecek üründe kullanılacak ham madde miktarları alanında uzmanlaşmış kişiler olan çeşniciler tarafından tespit edilir ve fiyat buna göre oluşturulurdu. Ancak kadılık makamı sikke ayarlamalarından sonra yapılan düzenlemelerde piyasada satılan mal çeşitlerinin pek fazla oluşuna bağlı olarak belli başlı malların fiyatlarını belirlemekteydi. Diğer ürünlerin fiyat tespitleri ilgili esnafın oda başkanlarına bırakılırdı (Kütükoğlu, 1993: 108; Kütükoğlu, 1978: 1-2). Belirlenen yeni ürün fiyatları halka ilan edilirdi.

Narh belirlenirken esnafın kanunî kârı da dikkate alınmaktaydı. Bu kar ihtisab kanunnâmelerinde “ona onbir” şeklinde ifade edilen % 10 oranındaydı (Akgündüz, 1990: 378-380). Ancak mahsulün veya mamulün cinsine ve elde edilmesi için gerekli hammadde ve emeğin cins ve miktarına göre bu oran değişebilmiştir (Ergenç, 1995: 104; Kuzucu, 2006: 44).

Kadıların narh verme ve narh kontrolü vazifeleri XIX. yüzyılın ortalarına kadar sürmüştür. Kadı sicillerine kaydedilen narh kayıtları 1856’dan itibaren kaydedilmemiştir. Bu tarihten itibaren ekmek hariç diğer maddeler üzerindeki narh kaldırılmış ve fiyatlar serbest piyasada belirlenmeye bırakılmıştır.

KASTAMONU SANCAĞI NARHLARI VE DEĞERLENDİRMESİ

Kastamonu sancağının XVIII. yüzyıl başında ve aynı yüzyılın sonlarında temel gıda ve ihtiyaç maddelerine verilen fiyatları gösterir listeler incelendiğinde, çok çeşitli gıda ve ihtiyaç maddelerinin bulunduğu görülmektedir. 1703 tarihine ait narh listesinde 59 ürün bulunmaktadır. Bu ürünlerin ağırlık ölçüsü olarak bazen kıyye¹³, direm¹⁴, batman¹⁵ ve sehim kullanılırken bazen ise adet kullanılmıştır. Ürünler listesinde ürünün değerini belirtmek için akçe¹⁶ anlamında meblağ kullanılmıştır¹⁷. Bazı ürünler ise sadece isim olarak belirtilmiş, herhangi bir fiyat belirtilmemiştir. Ürün hakkında fiyatın belirtilmemiş olması o ürünün fiyatının piyasa şartlarına göre belirlenmesi anlamına geldiği düşünülmektedir.

¹³ Kıyye: okka, 400 dirhem Bkz. Develioğlu, a.g.e., s. 519; Kıyye = 1,282 gr. ile 945 gr. arasında yöreden yöreye değişkenlik gösteren bir ağırlık ölçü birimidir. Bkz. Celal Esad Arseven, **Sanat Ansiklopedisi**, C. III, MEB, İstanbul 1943, s. 1561

¹⁴ Direm = Dirhem: Bir okkanın 400’de biri Bkz. Develioğlu, a.g.e., s. 188; Dirhem = 3,148 gr. ile 3,207 gr. arasında yöreden yöreye değişkenlik gösteren bir ağırlık ölçü birimidir. Bkz. Mehmet Zeki Pakalın, **Osmanlı Tarihi Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü**, C. I, İstanbul 1983, s. 454

¹⁵ Batman: 2-8 okka arasında değişen ağırlık ölçü birimi. Anadolu’da Batman = 7,69767 kg’dır. Bkz. Cengiz Kallek, “Batman”, **TDVİA**, C. 5, İstanbul 1993, s. 199-200

¹⁶ Akçe: Osmanlıların ilk gümüş para birimi ve ilk sikkesi. Bkz. Halil Sahillioğlu, “Akçe”, **TDVİA**, C. II, İstanbul 1989, s. 224-227

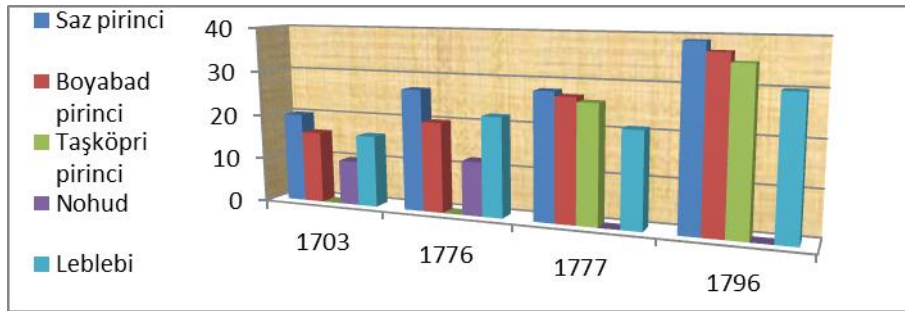
¹⁷ Meblağ: para, akçe Bkz. Develioğlu, a.g.e., s. 592; Kastamonu sicilinde akçe anlamında kullanılmıştır (KŞS, 60-1)

Aynı yüzyılın son çeyreğinde ise 1776 tarihinde 78 adet ürün, 1777 tarihinde 49 adet ürün; yüzyılın sonunda ise 1796 tarihinde 40 adet ürün listelenmiştir. Toplamda ise 122 adet temel gıda ve ihtiyaç maddelerine verilen fiyatlar ekte liste halinde verilmiştir.

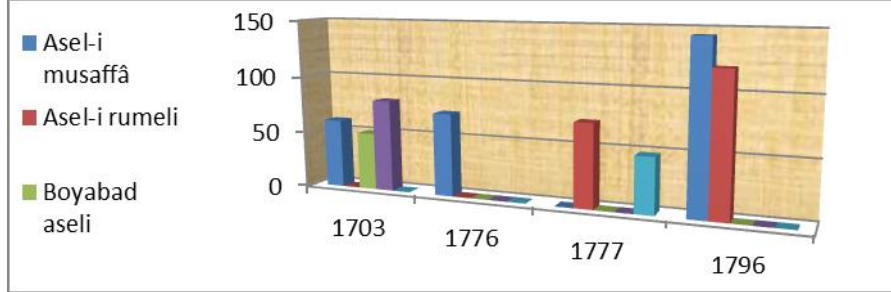
Kastamonu narh karşılaştırma listelerinde hububat temel ürünlerinden olan buğday ve arpa fiyatları yer almamıştır. Ancak, hububat içerisinde pirinç ve nohut listelerde karşımıza çıkmaktadır. Pirinç, çeşitli türler adı altında ayrı ayrı listelenmiştir. Saz, Boyabad ve Taşköprü pirinci üç ayrı türün fiyatları verilmiştir.

Saz pirinci ve Boyabad pirinci, yüzyılın başında olduğu gibi yüzyıl ortası ve sonunda da fiyatlandırılmıştır. Saz pirincinin Boyabad pirincine göre fiyatının 2-4 akçe daha fazla olduğu görülmekle birlikte 1777 ve 1796 yıllarında bu iki ürün arasındaki fiyat farkının azalması söz konusudur. 1703 narhında Saz pirinci 20 akçe iken Boyabad pirinci 16 akçedir. Bu tarihte Taşköprü pirinci için narh verilmemiştir. 1777 ve 1796 tarihlerinde her üç pirinç türüne ait fiyat kayıtları dikkat çekmektedir. 1777 ve 1796 tarihlerinde bu üç ürün arasında sadece 2 akçelik farklar ile fiyatlandırılmıştır. Yüzyılın başı ile diğer tarihler arasında pirinç fiyatlarında gözle görülür bir artışın varlığı dikkat çekmektedir.

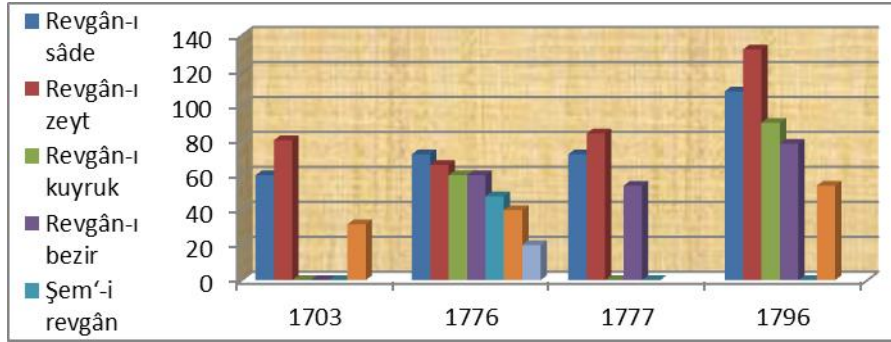
Nohut fiyatı 1703 ve 1776 tarihinde verilmemişken 1777 ve 1796 tarihinde nohut için de narh verilmiştir. Ancak, 1703 ve 1776 tarihlerinde Nohut'tan mamul Leblebi için fiyatlar verilmiştir.

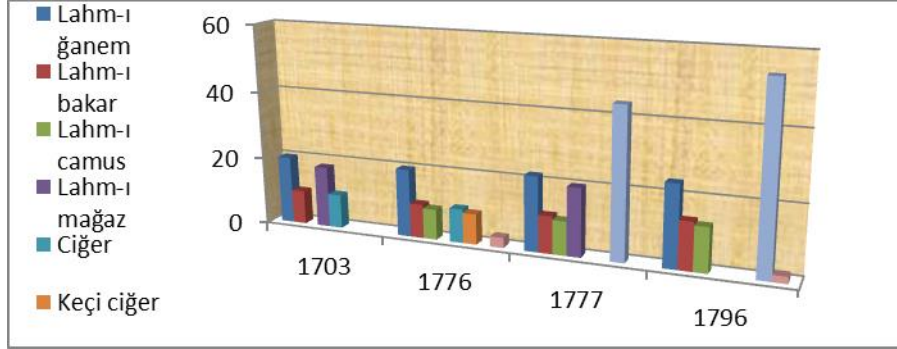
Bal 1703 tarihinde Asel-i musaffa (Süzme Bal), Boyabad balı ve bal (petekli bal) olmak üzere üç çeşit olarak verilmiştir. Petekli bal 80 akçe iken süzme balın 60 akçe olduğu görülmektedir. Boyabad balı ise 50 akçe ile diğer bal çeşitlerine göre daha düşük bir fiyattadır. Bu tarihte Rumeli balı fiyatlandırılmamıştır. 1776 tarihinde sadece süzme bal fiyatı verilmiştir. 1777 ve 1796 tarihlerinde Rumeli balı fiyatlandırılmış, ama süzme bal fiyatı verilmemiştir. 1796 tarihinde süzme bal fiyatı 144 akçe iken Rumeli balı 120 akçe ile narh verilmiştir. Yüzyılın sonuna gelindiğinde fiyat artış oranının % 140'a ulaştığı görülmektedir.

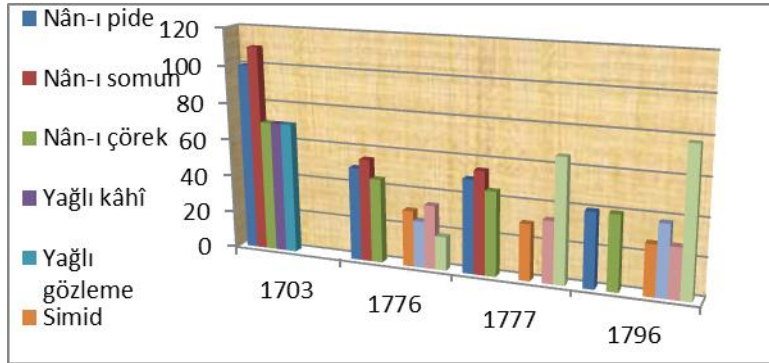
Kastamonu narh listelerinde yağ ürünleri Revgân-ı sâde (Sade yağ), Revgân-ı zeyt (Zeytinyağı), Revgân-ı kuyruk (Kuyruk yağı), Revgân-ı bezir (Keten yağı) ve Şem'-i revgân (Mum yağı) olarak 5 çeşit olarak yer almıştır. 1703 tarihinde sade yağ 60 akçe, zeytin yağı ise 80 akçe olarak fiyatlandırılmıştır. 1776 tarihinde 5 ürününe de narh verilmiştir. Bu tarihte 66 akçe olan zeytinyağı fiyatı 72 akçe olan sade yağ oranla bir düşüşte olduğu gibi 1703 tarihine göre ise % -17,5 oranında bir düşüş göstermiştir. 1776 tarihinde Kuyruk yağı ile Keten yağı 60 akçe ile aynı fiyata sahip iken 1796 tarihinde kuyruk yağı 90 akçe, Kendir yağı ise 78 akçe ile yükselmiştir.

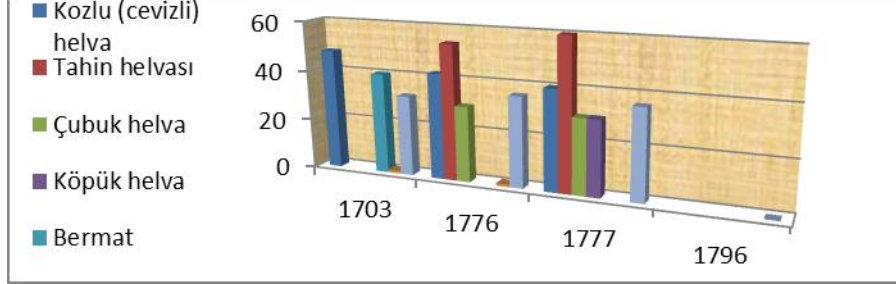
Kastamonu narh listesinde hayvan eti ve hayvansal ürünler için fiyatlar belirlenmiştir. Koyun, İnek, Camus ve Keçi eti fiyatları ile Ciğer, Mumbar ve Kellepaça fiyatları dikkat çekmektedir. 1703 tarihinde 20 akçe ile koyun eti diğer hayvan etlerine göre daha pahalı bir et konumundadır. Bu tarihte keçi eti 18 akçe, inek eti ise 10 akçedir. Koyun eti ile inek eti arasındaki fiyat farkı % 50 oranında bir fazlalık göstermektedir. 1776 tarihinde Camus eti 9 akçe ile 10 akçe olan inek etinden de düşük fiyattadır. 1703-1776 tarihlerinde koyun ve inek eti fiyatları aynıdır. 1703-1796 tarihleri arasında koyun etinde % 20 lik bir artış var iken bu oran inek etinde % 40 olmuştur. Bir çeşit et yemeği olan Biryani fiyatları 1777'ye oranla 1796 tarihinde % 22,7'lik bir artış göstermiştir.

Un ve unlu mamuller Kastamonu narh listelerinde oldukça çeşitli oldukları görülmektedir. Dakik (un) 1776 batmanı 18 akçe iken 1777 tarihinde % 266,7 lik bir artış göstermiştir. 1796 tarihinde ise bu oran % 333 oranında bir artışa ulaşmıştır. Unlu mamuller arasında yer alan somun 1703 tarihinde 110 dirhemi 1 akçe iken pide ise 100 dirhemi 1 akçe olmuştur. Buna göre somunun pideye göre daha pahalı olduğu görülmektedir. Bunun sebebinin ise iki ürün arasındaki kalite farkı olduğu düşünülmektedir. Bu tarihte Çörekli ekme, Yağlı kâhi ve Yağlı gözlemenin fiyatlarının aynı olduğu görülmektedir. Yüzyılın sonlarına doğru unlu mamul fiyatlarında bir düşüş trendi söz konusudur.

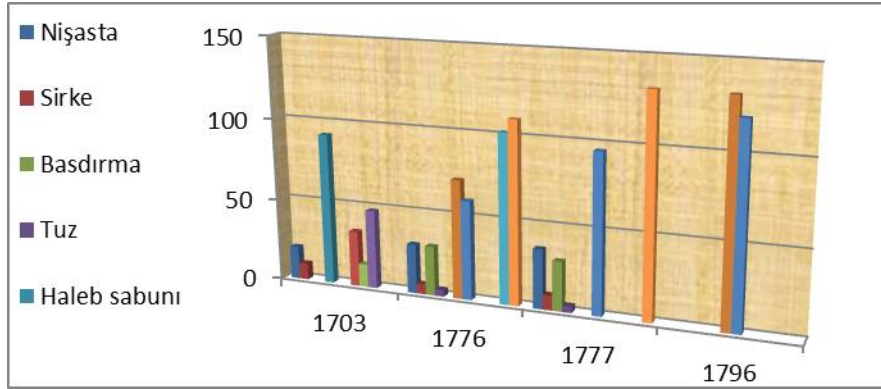

Günümüzde de Kastamonu ile birlikte anılan helva ve tatlı mamulleri fiyat listelerinde yerini almıştır. Cevizli helva fiyatının 1703 tarihine göre bir düşüş trendinde olduğu görülmektedir. 1703 tarihinde 28 akçe olan Cevizli helva fiyatının 1777 tarihinde % 17'lik bir düşüş ile 40 akçeye gerilemiştir. Tahin helva fiyatının ise bir artış içinde olduğu görülmektedir.

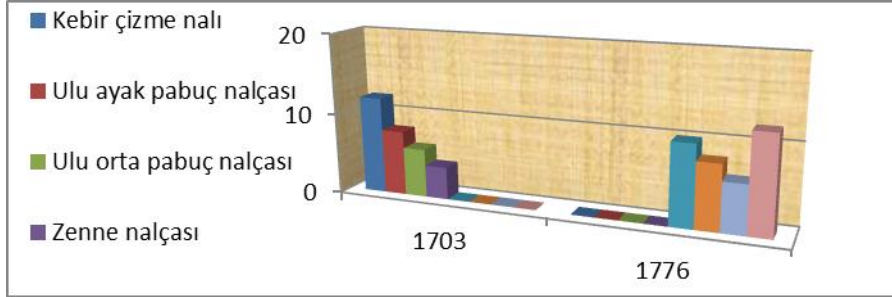

Narh listelerinde birden fazla sabun çeşidi vardır. Kastamonu üretimi olduğu anlaşılan Araç Sabunu ve Kara sabunun yanı sıra İzmir, Girid ve Halep sabunları Kastamonu dışından getirilen sabun çeşitleridir. 1703 tarihinde Halep sabunu 92 akçe iken Araç sabunu 34 akçe, Kara sabun ise 14 akçedir. Girid sabunu, sabun çeşitleri içinde diğerlerine göre daha pahalı ve bir artış tirendi içindedir.

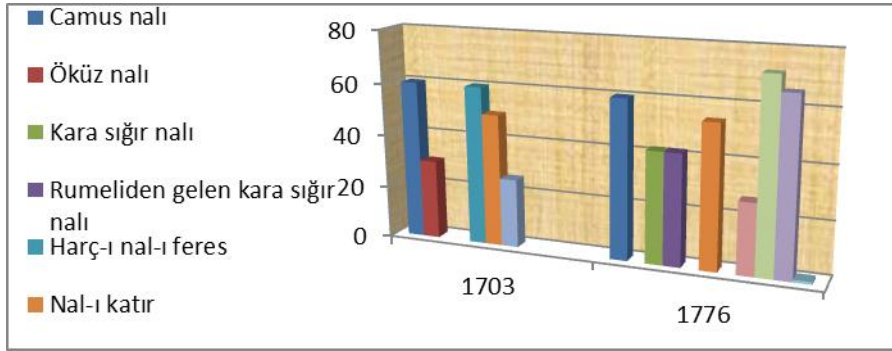
Nişasta 1703 tarihinde 20 akçe iken 1776 tarihinde % 50 lik bir artış ile 30 akçeye çıkmıştır. 1777 tarihinde ise bu oran % 80'e çıkarak 36 akçe olmuştur. Bastırma fiyatlarında bir değişim söz konusu değildir. Adana pamuğunun Aydın pamuğuna göre fiyatı daha yüksektir. Aydın pamuğu 1776 tarihinde 102 akçedir. Aynı tarihte Adana pamuğu 110 akçedir. Bir yıl sonra 1777 tarihinde Adana pamuğu % 20lik bir artış ile 132 akçeye çıkmıştır.

Ayakkabı nalçası, hayvanlar için kullanılan nal ve inşaat işlerinde kullanılan çivi ve mih Kastamonu narh listelerinde oldukça fazla çeşitte yer almıştır. Çizme nalçasının diğer kadın ve erkek ayakkabıları nalçasına göre daha pahalı olması söz konusudur. Nalça çeşitlerinin 1703'e göre 1776 tarihinde daha fazla çeşitlilikte olduğu görülmektedir. Fiyatların ise bir artış içerisinde olduğu dikkat çekmektedir.

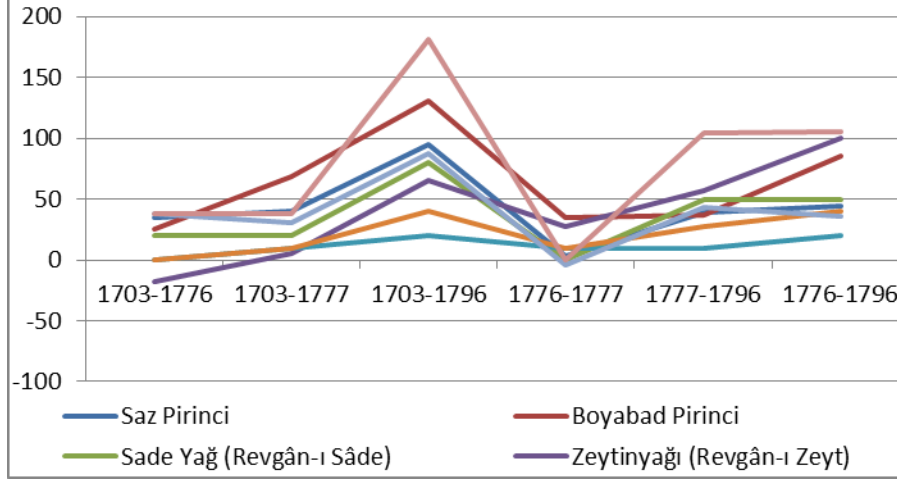
Nal çeşitliliği bakımından zengin olan Kastamonu narh listesinde Camus, Öküz, Sığır, Katır ve Merkep nalları için fiyatlar belirlenmiştir. Camus nalı diğer hayvan nallarına göre pahalıdır. Bu ürün gurubunda fiyatların 1703-1776 yılları arasında fazla bir değişkenlik göstermediği anlaşılmaktadır.

Narh listelerinden anlaşılacağı üzere Kastamonu tarım ve hayvancılık alanlarında kendisine yetebilen bir konumda olduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda ilde yetiştirilen Boyabad, Tosya ve Taşköprü pirincinin hem kendi ihtiyacını karşılaması hem de diğer illerin ihtiyacına karşılık vermeye çalışması söz konusu olmuştur. Sebze ve meyve üretimi önemli bir konum göstermektedir. Zeytinyağı ve sabun üretiminin varlığı oldukça dikkat çekicidir. Zira bölgenin günümüz iklim şartları dikkate alındığında ılıman bir iklime ihtiyaç duyan zeytin üretimi için uygun koşullar oluşturmamaktadır. Helva ve ayakkabıcılık alanında da ürün çeşitliliğinin varlığı güçlü bir üretim potansiyeline işaret etmektedir.

XVIII. yüzyıl içerisinde Kastamonu'daki fiyat dalgalanmalarında ülke içindeki para düzenlemelerinin çok bir etkisinin olmadığı anlaşılmaktadır. Bu dalgalanmalarda daha ziyade ticari şartların, nüfusun, savaşların ve üretim-tüketim ilişkisinin etkilerinin olduğu düşünülmektedir. Örnek olarak alınan bazı ürünlerin yıllara göre yüzdelik artış-azalış oranları incelendiği zaman bu durum daha iyi anlaşılmaktadır. 1703-1776 ve 1703-1777 tarihleri arasında fiyatlarda değişim sınırlı oranda olmuştur. Ancak 1703-1796 tarihleri arasında dikkat çekici bir yükselişin olduğu görülmektedir. 1776-1777 tarihleri arasında kısmi bir düşüş olmakla birlikte 1776-1796 tarihleri arasında da artış eğilimi söz konusudur.

SONUÇ

Bu çalışmayla genel itibariyle XVIII. yüzyıl Kastamonu'nun fiyat hareketleri ve buna bağlı olarak iktisadi yapısı ortaya konulmaya çalışılmıştır. Osmanlı devletinin genelinde uygulanan narh sisteminin Kastamonu uygulaması olan narh listeleri, devletin serbest piyasa koşullarında mal arzının değişik sebeplerle kısıtlı olduğu dönemlerde kıtlığı ve karaborsacılığı önlemeye çalışmasının, halkın enflasyonist baskılar ortamından korunmasının, yaşam standardının ve alım gücünün yükseltilmesinin ve üretimin artırılma çabasının bir yansımasıdır. Aslında narh uygulaması ilk bakışta tekelci bir devlet anlayışını ve serbest piyasa şartlarının olmadığı bir uygulama gibi görünmektedir. Ancak bu uygulamanın Osmanlı devletinin kadim iktisadi politikası ile uyumlu olduğu da bir gerçektir. Gerçekten de serbest piyasa ortamının olmadığı, rekabet marjlarının farklılık gösterdiği piyasalarda, serbest piyasa ortamını oluşturmak, üreticiyi ve özellikle tüketiciyi korumak için narh uygulaması bir zarureti ifade etmektedir. Narh uygulaması ile devlet, olağan ve olağanüstü durumlarda piyasayı kontrol etmeye çalışmıştır.

Kastamonu narh listelerinden de anlaşılacağı üzere halkın üretim ve tüketiminde kullanılan bütün ürünler bu listelerde yer almamıştır. Birçok ürün piyasa şartlarına bırakılarak fiyatların serbestçe belirlenmesine imkan hazırlanmıştır. Listelerde yer alan bazı ürünler fiyat yazılmadan bırakılması bunun bir göstergesi konumundadır. Zaman zaman ise yıl içindeki şartlara bağlı olarak ürün fiyatlarında yeni ayarlamalara gidildiği de görülmektedir.

Çalışmamıza konu olan Kastamonu fiyat hareketinin incelenmesi ile Osmanlı devletinin içinde bulunduğu ve Lale devri olarak adlandırılan ortamın Kastamonu'nun iktisadi yapısına, halkın alım gücüne etkilerine ve üretim durumunun anlaşılmasına katkı sağlanmaya çalışılmıştır. Diğer bir ifade ile bu

dönem içerisinde halkın tüketimine sunulan gıda ve ihtiyaç maddelerinin cinsleri ile fiyatları ve süreç içerisindeki değişimleri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Osmanlı Devleti'nin diğer şehirlerine (Gaziantep, Harput, Ankara, İstanbul gibi) göre narh listelerinde çok fazla çeşitlilikte ürünler için fiyat belirlenmesi yapılmıştır. Kastamonu'nun narh listelerinin hemen hemen İstanbul narh listeleri kadar olması bu şehrimizin geçim standardı açısından diğer Anadolu şehirlerine göre daha yüksek bir pozisyonda olduğunu göstermektedir. Bu durumun ilde yapılan tarımsal üretimin yanında doğudan gelen ve İstanbul'a giden canlı hayvan ticaret güzergahı üzerinde bulunması ile Sinop limanı hinterlandı içerisinde yer alması, gemi inşası gibi faktörlerin rolü olduğu düşünülmektedir. Bu çerçevede Kastamonu halkının bir ürünün birden çok çeşidini hem Kastamonu üretimi hem de Kastamonu dışından gelenleri bütçesine göre satın alabilme imkanına sahip olduğu anlaşılmaktadır. Un ve unlu mamullerdeki, meyve-sebzedeği, et ve et ürünlerindeki, ayakkabı ürünlerindeki çeşitlilik bunun bir göstergesi konumundadır.

İktisadî açıdan oldukça önemli olan Kastamonu narh listeleri aynı zamanda devletin ekonomik yapısının ve para tarihinin kronolojik olarak ortaya çıkarılmasının yanı sıra ilin esnaf yapısının ortaya konulmasına, halkın yaşam tarzı ve standardının belirlenmesine yardımcı olabilecek bir konumdadır.

KAYNAKÇA

- Kastamonu Şer'iyye Sicilleri: 422/12, 470/60, 480/70
- Akgündüz, Ahmet, **Osmanlı Kanunnameleri ve Hukuki Tahlilleri**, C. I, İstanbul: Fey Yayınları 1990
- Akyıldız, Ali, "Para", **TDVİA**, C. 34, İstanbul 2007, s. 163-166
- Akyüz, Davut, **İslam İktisadında Narh**, İzmir 1994
- Arseven, Celal Esad, **Sanat Ansiklopedisi**, C. III, İstanbul: MEB 1943
- Develioğlu, Ferit, **Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lügat**, Aydın Yayınevi, Ankara 1993
- Erdoğan, İsmail, "Osmanlı İktisadî Düzeninde İhtisab Müessesesi ve Muhtesiblik Üzerine Bir Deneme", **OTAM**, S:11, Ankara 1990, ss. 123-145
- Ergenç, Özer, **XVI. Yüzyılda Ankara ve Konya: Osmanlı Klasik Dönemi Kent Tarihiğine Katkı**, Ankara Enstitüsü Vakfı Yayınları, Ankara 1995
- Kallek, Cengiz, "Batman", **TDVİA**, C. 5, İstanbul 1993, s. 199-200
- Kavakçı, Yusuf Ziya, **Hisbe Teşkilatı**, Ankara 1975
- Kazıcı, Ziya, **Osmanlılarda İhtisab Müessesesi**, İstanbul 1987

- Kuzucu, Serhat, “123 Numaralı Antep Şer ‘iye Sicili Bağlamında 1766–1768 Tarihleri Arasında Antep’in İdari ve Sosyal Yapısı Üzerine Bir İnceleme”. **Akademi Günlüğü Toplumsal Araştırmalar Dergisi**: 39-54, Ankara 2006
- Kütükoğlu, Mübahat S., “1009 (1600) Tarihli Narh Defterine Göre İstanbul’da Çeşitli Eşya ve Hizmet Fiyatları”, **Tarih Enstitüsü Dergisi**, C. IX, İstanbul 1978, s. 1-86
- , **Osmanlılarda Narh Müessesesi ve 1640 Tarihli Narh Defteri**, İstanbul 1993
- , “Narh”, **TDVİA**, C. 32, İstanbul, ss. 390-391
- Öztürk, Mustafa (1991), **Bellekten**, Sayı: 212, “Osmanlı Dönemi Fiyat Politikası ve Fiyatların Tahlili”, Ankara 2006, ss. 87-100
- Pakalın, Mehmet Zeki, **Osmanlı Tarihi Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü**, C. I, İstanbul 1983
- Sahillioğlu, Halil 1989, “Akçe”, **TDVİA**, C. II, İstanbul, ss. 224-227
- Yaman, Talat Mümtaz, **Kastamonu Tarihi I: “XV inci Asrın Sonlarına Kadar”**, İstanbul 1935

EK. ÜRÜNLER VE YILLARA GÖRE DEĞİŞİM LİSTESİ

Ürün İsimleri	1703		1776		1777		1796		1703- 1776	1703- 1777	1703- 1796	1776- 1777	1777- 1796	1776- 1796
	kıyye	meblağ	kıyye	meblağ	kıyye	meblağ	kıyye	meblağ	% değişim	% değişim	% değişim	% değişim	% değişim	% değişim
Saz Pirinci	1	20	1	27	1	28	1	39	35	40	95	3,7	39,3	44
Boyabad Pirinci	1	16	1	20	1	27	1	37	25	69	131	35,0	37,0	85
Sade Yağ (Revgân-ı Sâde)	1	60	1	72	1	72	1	108	20	20	80	0,0	50,0	50
Zeytinyağı (Revgân-ı Zeyt)	1	80	1	66	1	84	1	132	-17,5	5	65	27,3	57,1	100
Koyun Eti (Lahm-ı Ganem)	1	20	1	20	1	22	1	24	0	10	20	10,0	9,1	20
İnek Eti (Lahm-ı Bakar)	1	10	1	10	1	11	1	14	0	10	40	10,0	27,3	40

166 / Murat FİDAN

Leblebi	1	16	1	22	1	21	1	30	37,5	31	88	-4,5	42,9	36
Fındık	1	16	1	22	1	22	1	45	37,5	38	181	0,0	104,5	105
Süzülmüş Bal (Asel-i Musaffâ)	1	60	1	72	1	---	1	144	20		140			100
Ham kuyruk	1	32	1	40			1	54	25		69			35
Pekmezli/Şekerli Macun (Ağda)	1	32	1	36	1	36			12,5	13		0,0		
Nişasta	1	20	1	30	1	36			50	80		20,0		
Sirke	1	10	1	6	1	9			-40	-10		50,0		
Keten Yağı (Revgân-ı Bezir)			1	60	1	54	1	78				-10,0	44,4	30
Erkek Manda Eti (Lahm-ı Câmûs)			1	9	1	10	1	13				11,1	30,0	44
İzmir Sabunu			1	60	1	96	1	120				60,0	25,0	100

Zeytun			1	30	1	27	---	---					-10,0		
Torba İnciri			1	36	1	36							0,0		
İslambol Kuru Üzüm			1	26	1	28							7,7		
Osmancık Üzümü			1	22	1	26							18,2		
Yeşil Soğan			1	2	1	4							100,0		
Basdırma	1		1	30	1	30							0,0		
Tuz	1		1	4	1	4							0,0		
Adana Pamuğu (Penbe-i Adana)			1	110	1	132							20,0		
Cevizli Helva (Kozlu helva)	1	48	1	42	1	40			-12,5	-17			-4,8		
Tahin Helvası			1	54	1	60							11,1		

168 / Murat FİDAN

Çubuk Helva			1	30	1	30						0,0		
Taşköpri Pirinci			---	---	1	26	1	35					34,6	
Rumeli Balı (Asel-i Rumeli)	1	---			1	72	1	120					66,7	
Tavada Az Suda Pişirilip Kızartılan Et Kebabı (Biryani)					1	44	1	54					22,7	
Nohud	1	10	1	12	---	---			20					
Ciğer		10	1	10	---	---	---	---	0					
Bir Baş Ayağıyla		2		6					200					
Tahta Çivisi (Badavra Eenseri)	1	66	1	60					-9,1					
Keçi Eti (Lahm-ı Mağaz)	1	18	---	---	1	20				11				

Mum Yağı (Şem’-i Revgân)			1	48										
Kalem İnciri			1	36	1	---								
Sahil Elması			1	8										
Armut			1	6										
Kavun			1	4										
Esravrem ?			1	8										
Kuru Soğan			1	4										
Aydın Pamuğu (Penbe-i Aydın)			1	102	---	---								
Keçi Ciğer			1	9										
Küçük İç Yağı (Sağır İç Yağı)			1	20			1	---						

Güfter	1													
Taşköprü İğdesi							1	---						
Yerli İğdesi							1	---						
Soğan	1	---					1	---						
Pesdil	1													
Kelle							---	---						
Kuzu Eti (Lahm-ı Kuzu)							1	---						
	direm	meblağ	direm	meblağ	direm	meblağ	direm	meblağ						
Nân-ı Pide	100	1	50	1	50	1	40	1	-50	-50	-60	0,0	-20,0	-20
Nân-ı Somun	110	1	55	1	55	1			-50	-50		0,0		
Nân-ı Çörek	70	1	45	1	45	1	40	1	-35,7142	-36	-43	0,0	-11,1	-11

174 / Murat FİDAN

									8					
Simid			30	1	30	1	27	1				0,0	-10,0	-10
Gözleme			34	1	100	3	27	1				194,1	-73,0	-21
Katmer ve Kâhî			25	1			38	1						52
Boza	150	1	300	1					100					
Yağlı Kâhî	70	2												
Yağlı Gözleme	70	2												
Nohudlu Simid ve Cevizli Simid			30	1										
Ufak Halka			80	3	---	---								
Yağlı Çörek ve Barmak ve Kete			80	3										
			batman	meblağ	batman	meblağ	batman	meblağ						

Dakik			1	18	1	66	1	78				266,7	18,2	333
					kıyye	meblağ	direm	meblağ						
Ev Somunu					1	7	50	1						
	aded	meblağ	direm	meblağ										
Kebir Sağış	100	20	150	25					25					
Sağır Sağış aded 100			70	13										
	batman	semen												
Ham Delinmeğe Nal	1	15												
	sehim	meblağ	sehim	meblağ										
Camus Nalı	1	60	1	60					0					

